

JEGYZETEK A PÉCSI EGYHÁZMEGYEI KÖNYVTÁRBÓL.

VARJÚ ELEMÉRTŐL.

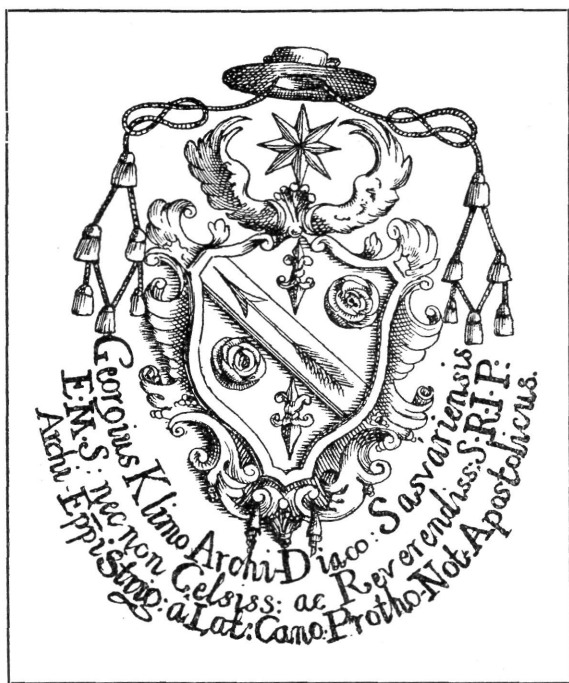
(Két hasonmással.)

A pécsi egyházmegyei (püspöki) könyvtár gazdagabb vidéki könyvgyűjteményeink közé tartozik, megérdemelné a részletes ismertetést.; mégis alig találunk róla valamit az irodalomban. Az Új Magyar Múzeum 1859-ik évfolyamának I. kötetében *Sarkady* István adott róla néhány lapnyi tudósítást; 1880-ban igen röviden a Magyar Könyvszemle s ezek alapján 1885-ben a *György* Aladár szerkesztésében megjelent könyvtárstatisztika ismertette. Ezeknek a töredékes adatoknak a kiegészítésére közlöm pár évvel ezelőtt a helyszinén tett jegyzeteim egy részét, úgy lehet, ezek kedvet ébresztenek a könyvtár érdekes történetének összeállítására s anyaga alapos átbúvárolására olyas valakiben, a kinek módjában áll hosszú időt tölteni a gyűjteményben. Ha pedig erre ezután sem akad vállalkozó, akkor szolgáljanak úti jegyzeteim a régebbi két ismertetéssel együtt az érdeklődőknek kalauz gyanánt.

A pécsi egyházmegyei könyvtár alapját, a mint az ismeretes, *Klimó* György püspök (1751—1777) vetette meg. A tudós főpap egész életén át a szenvedélyes könyvgyűjtők sorába tartozott. Fiatalon kezdte a gyűjtést, s már mikor esztergomi kanonokká lett, becses könyvtára volt, úgy hogy 1741-ben szükségesnek látta, hogy az esztergomi kanonokok példájára¹ czímeres könyvjelzőt készíttessen. Mikor Pécsre került, tekintélyes könyvtárt vitt magá-

¹ Az esztergomi kanonokok közt a XVIII. század eleje óta alig van olyan, a kinek czímeres könyvjelzője ne lett volna. E könyvjelzőket eredeti rendeltetésükön kívül másként is fel szokták volt használni és pedig úgy, hogy lenyomataikkal az évente megjelenő egyházmegyei nagy falinaptárt díszítették, a mit azért is megtehettek, mert valamennyi az elismert szokásnak megfelelően egységes alakú s modorú volt.

val, a melyet nem szünt meg élete végéig gyarapítani. 1774-ben, a mikor a jezsuita rendet hazánkban is eltörölték, megszerezte a pécsi rendház könyveit, a melyekkel együtt gyűjteménye már meghaladja a 11 ezer kötetet. Ugyanakkor rávette káptalanját, hogy az 4000 kötetes gyűjteményét egyesítse az övével s mikor ez megtörtént, az ily módon a korhoz képest gazdagnak mondható könyvesházát megnyitotta a közönség számára.

Klimó György püspök könyvjelzője.

Mint nem ismert adatot fel kell említenem, hogy nem *Klimó* György volt Pécsnek első könyvedvelő püspöke. Elődje, gr. *Berényi* Zsigmond (1694—1748) már a XVIII. sz. elején szép könyvtárt hordott össze a pécsi püspöki palotában. Hogy *Berényi* igazi amateur volt, azt csinos címeres *exlibrise* is mutatja. Ez a könyvjelző, a melyet itt hasonmásban is bemutatunk, arról nevezetes, hogy feliratában 1721-től 1747-ig menőleg az összes évszámok előfordulnak, jelezve, mikor kerültek az egyes példányok a püspök könyvtárába.

Ezt a gyűjteményt gr. *Berényi* Zsigmond a káptalanra hagyományozta, a melytől később, mint említettük, a püspöki könyvtárba került.¹

Klímó után a könyvtárnak legnagyobb jöltevéje *Koller* József pécsi nagyprépost, a ki hosszabb időn át a püspök könyvtárnoka és történetírója volt s mint ilyen nagyobb utat tett Olasz-

Berényi Zsigmond könyvjelzője.

országban, honnan könyvekkel s becses jegyzetekkel megrakodva tért haza. 1832-ben bekövetkezett halálakor egész gyűjteményét a püspöki könyvtárra hagyta. Már akkor készülöben volt a könyvtár mai hatalmas épülete, a könyvtár harmadik alapítójának,

¹ A káptalannak is van (kétféle alakban készült) könyvjelzője Szent Pétert ábrázoló címerével s ezen felirattal: SIGILLUM ECCLESIAE QUINQUE ECCLESIENSIS IN REGNO HUNG: Rézbe metszette *Binder* Fülöp János Budán.

br. *Szepessy* Ignác püspöknek áldozatkészségéből, a ki — sajnos — nem érthette meg teljes elkészültét. Akkor szünt meg élni, a mikor a szépen fejlődő intézetnek legnagyobb szüksége lett volna a pártfogóra. Halálával árván maradt a könyvtár; a régiekhez hasonló meczenások nem találtak. Azóta csak esetleges hagyományokból növekszik, rendszeres gyarapításáról szó sincs.

A könyvtár nem szép, de erős és tűzbiztos épületben van elhelyezve, a melyet 1837-ben adtak át rendeltetésének. Az épület földszintjén a könyvtárral kapcsolatos kis régiségtár s az olvasószoba van; az előbbi nagyrészen a bazilika átépítésekor kimaradt régi faragványokat, sírköveket tartalmazza. A könyvtár az emeleten talált helyet; áll pedig a helyisége négy hatalmas teremből s egy szobából. A termek barokk izlésű fa-állványokkal vannak bútorozva, a melynek egyes szakaszait fent egy-egy tudós, író, egyháziatyja meglehetősen rosszul faragott fa-szobra díszíti. Az ábrázoltak közt magyarok is vannak: *Pázmány* Péter, *Barkóczy* Ferencz primás és mások.

A könyvtár kötetének számát nyomtatott forrásaink igen eltérően tüntetik fel. A Magyar Minerva szerint a gyűjtemény »mintegy 50,000 kötet«; az 1885. statisztika jóval kevesebből tud, e szerint csak 12,500 mű van benne, 25 ezer kötettel és 18 ezer füzet. Az utóbbi adat valószínűbbnek látszik; lehet azonban, hogy az előbbinek is igaza van, ha t. i. húsz év alatt erősen szaporodott a könyvtár.

Ez az anyag helyhezköthető rendszerben van a polczokon elhelyezve, s úgy betűsoros lapkatalogussal, mint kötetekbe írt szakrepertoriummal el van látva. Sajnos, egyik katalogus sem szolgálhat biztos kalauzúll; a czédula-lajstrom nem egészen teljes s még rendezésre vár; a repertorium pedig elavult (*Szepessy* Ignác püspök idejéből való) s különben sem felel meg feladatának, mert a könyvek egy részét azóta történt átalakítás alkalmával eltávolítottak helyükről, a nélkül hogy katalogusban megjegyezték volna, hol adtak nekik új helyet? A kutató tehát találmokra dolgozhatik; ha csak, a mit természetesen csupán helybeli ember tehet meg, át nem nézi az egész hatalmas könyvtömeget.

Túlságos eredményt azonban a teljes átnézéstől sem szabad várni. Szakemberek tudják, miből áll egy a XVIII. század végén alakult magyarországi főpapi könyvtár, ha alapját nem valamely

bekebelezett régi gyűjtemény teszi. Valamennyiben ugyanazon egyháztudományi, jogi és bölcsészeti művek, ugyanazok a régi remekírók és történészek foglalnak helyet. Régiségek, könyvészeti ritkaságok, főleg magyar vonatkozásúak, bizony csak elvétve találhatók bennük. Pécsen a középkor irodalmi emlékeiből semmi sem maradt. A régi, fényes és híres Pécs városa 1543-ban, a mikor II. Szolimán szultán elfoglalta, eltűnt a föld színéről, a mi benne elmozdítható vagy elégethető volt, azt a török nem hagyta épségben. A mai Pécs alapítása az 1686-iki visszafoglalástól keltezhető, ennél régibb helyi vonatkozású emléke a könyvtárnak sincs, ha csak ilyenekül nem tekintünk néhány arab és török kéziratot, a melyeket valószínűleg a Pécsről elvonult törökök hagytak el.

A könyvtárban a statisztika szerint hatvan kéziratnak kell lenni. Ezek közül — miután nagyobb részük be van osztva a megfelelő szakokba — csak néhányat sikerült feltalálnom; azokat, a melyeknek rövid ismertetését itt adom.

Az általam látott legrégebbi kézirat egy kora XIV. századi biblia volt, azokból a kis nyolczadrét alakú, finom kiállítású, mikroszkopikus írású kéziratokból, a melyeknek csodálatunkat kiérdemlő mesterei a francia könyvmásolók voltak. A sajnos, már XVIII. századi kötésben levő s így egykori nagy lapszéleitől részben megfosztott kis kézirat szép festett kezdőbetűkkel ékes; valami különösebb érdekességgel azonban nem dicsekedhetik.¹

Ezzel kb. egykorú egy ugyancsak francia eredetű, nagy ívrétű szentírás. Ez is kifogástalan kalligrafiával van írva, miniatúrája azonban sokkal fényesebb mint az előzőé. Szokás szerint legszebb benne a Genesist kezdő nagy I betű, a lapon levő két hasáb közé ékelve, testében nyolcz, az Üdvözítő életéből vett kis ábrázolással. Mintegy 80, képpel díszített kezdőbetű, sok pompás lapszéli keret és számtalan apróbb tarka iniciale emeli a kézirat fényét s teszi a ködekszet a pécsi könyvtár gyöngyévé.²

Magyar vonatkozást hiába keresnénk rajta; még a XIV. sz. végén osztrák kézen volt, amint ezt az előlapján levő bejegyzés tanúsítja:

¹ Az 1882-iki könyvkiállításon szerepelt. Kalauz a könyvkiállításhoz. 103. l. Könyvtári jele *P. IX. 10.*

² Jelzete: *AA. III. 13.* Ez is ott volt az 1882-iki könyvkiállításon.

Hanc Bibliam ego Anthonius plebanus in Haymburg comparavi die Saturnii XV. mensis Octobris, anno Domini M.ccc.lxxx quarto.

Mikor került hazánkba, meg nem állapítható. Hártaykötése a XVIII. századból ered.

Korrendben egy XIV—XV. századi darabokat tartalmazó ívréti gyűjtemény-kötet (*U. VI. 17.*) következik. A XVI. századi, fehér disznóbőrrel bevont, kapasos deszkakötés a következőket tartalmazza.

1. *B. Johannes Eremita, decem collationes ss. Patrum.* XV. századi, csinos félkurziv írású papirkézirat. Kezdeté 1^a l.: *Incipit prephatio Beati Johannis Heremite in decem collationes sanctorum patrum.* A 67^b lappal megszakad.

2. *A. M. T. Boetius, de consolatione.* A XIV. század közepéről; rendkívül vastag, erős bordázatú papírra írva. 95 levél; az utolsó üres. Kezdeté: LI(BER) BOECHI DE C(ON)SOL(ACIONE). Végződik a 94^a lapon: *Explicit Boecius de consolacione philosophie, Amen.* A következő két sor, bizonyynyal a másoló neve és a keltezés, ki van vakarva; alább: *Laus tibi sit Christe, quia liber explicit iste.* Sok széljegyzettel.

3. *Liber Floretus Bernhardi Amorosi.* (Versekben.) Két hártaya és 12 papirlevél, kb. a XV. század közepéről. Rubrikálatlan, a kezdők és címek helye üres. Kezdeté: *(A)gmine floretus liber incipit. Semper eris tutus cuius documenta secutus. Hic liber extractus de pluribus est vocitatus.* Vége, a 24^b oldalon:

Floretus mille centum versus tenet ille

Et ter viginti qui qui (igy!) sunt redimiti

Quod dedit alpha et o sit laus et gloria Christo.

*Istum libellum composuit dominus Bernardus Amorosi rector ecclesie de Mossolinchis Carcasonenensis dyocesis, etc.*¹

4. *Sanctus Bonaventura card. Stimulus conscientiae.* 14 levél, vegyest hártyan és papíron. A XV. század közepéről. Cím nélkül

¹ Ez a Bernát, a kit kódexszünk Amorosinak nevez, azon rejtélyes *Bernardus*, kit régebben Sz. Bernáttal tévesztettek össze, de akiről G. J. Voss megállapította, hogy »*alius Bernardus* (t. i. Clarevallensis); *alius, qui e Bernardo excerpit flores, eosque versibus complexus & inde nomen habet Floreti.*« (De veterum poetarum temporibus, Amsterd. 1654.)

kezdődik az első oldalon: *Ecce descripsi ea tibi tripliciter . . .* Vége a 14^b lapon: *Explicit stimulus consciencie sive tractatus graduum, quibus pervenitur ad veram sapienciam. Sum parvum bonum Bonaventure.*

5. 28. levél vegyes XV. századi kivonatokkal és jegyzetekkel.

I. X. 26. jelzet alatt egy kis, a XV. sz. végéről való *Officium Beatae Mariae Virginis* őriztetik. Közönségesebb kiállítású, néhány csinos festett lapszéli kerettel és alakos kezdőbetűvel diszitett itáliai eredetű imakönyv, hártýára írva. Elején a következő bejegyzés olvasható: Donum excellentissimi comitis Adami Reviczky de Revisnye legati caesareo-regii ad aulam Florentinam, excellentissimo domino episcopo Lib. Bar. Szepessy de Négyes missum. 1838.

Ennyi mindössze a mit középkori kéziratokból láttam. Az 1882-iki könyvkiállításon még a könyvtárnak egy miniált képekkel ékes, XV. századi hollandi imakönyve is látható volt, ez azonban nem jutott kezembe.

Az újkori kéziratok sorát egy igen szépen irt kis görög kódexsz (*X. XII. 9.*) nyitja meg, a mely már a magyar vonatkozásuk közé tartozik, miután egykor *Oláh* Miklós könyvtárában foglalt helyet. A kézirat tartalma: Magyarázatok Damaszkuszi Sz. Jánosnak *εἰς τὴν Θεογραφίαν* című munkájához. Írója az előlapon nevezi meg magát a következőképen:

*Levinus Ammonius monachus
Cartusianus me scripsit, et
donavit N. Olaho Pannonio
amicitiae monimentum.¹*

A kézirat alakja 8-rét, mintegy újni vastag, anyaga papír kötése egykorú, barna bőr, lapjain egy-egy szent domborúan préselt alakjával.

Jóval újabb, de nyelvére nézve magyar egy énekeskönyv, a melynek, régi minta szerint, *Cantus Catholici* címet adha-

¹ *Levinus Ammonius*, családi nevén *van der Maude* németalföldi eredetű, genti születésű karthauzi szerzetes († 1556.), akinek tudományos készségét *Erasmus* is dicséri. (*Jöcher.*) *Oláh* Miklós németalföldi tartózkodása idején jutott vele összeköttetésbe s hazatérte után is állandó levelezésben volt vele.

tunk. A negyedréti, 146 levélből álló papirkézirat szép, egyenletes kanczelláriai irással készült, helyenként ki is színezett tollrajzú nagy kezdőbetűkkel. Ezek a betűk csinos, tulipántos, magyar ékességükkel vonják magukra a figyelmet. A kézirat nagyobbik része a XVII. sz. végén, vagy a következő elején íródott; a hozzá csatlakozó pótlékok több kéztől erednek s a XVIII. század folyamán jutottak a kötetbe. Elül a kézirat csonka.

Tartalmát magyar nyelvű egyházi énekek teszik. Az első *de Sancto Georgio*, aztán jön *de Sancto Philippo et Jacobo*, stb. Az összes magyar szenteknek vannak benne himnuszai, köztük az ismerteknek néhány változata. A pótlások közt van egy igen érdekes, de sajnos, csonka ének *Sz. László királyról*, a melyet, miután a kéznél levő forrásokban nem találok, ide iktatok, meghagyva az eredeti helyesírás némely sajátosságait. Hangzik eképen:

Regen ez ország sok szép szent Iffiakkal
tündöklött mit szép finyes gyémántokkal
tisztá illetű jambor firfiakkal
mint szép angyalokkal.

Tiszta szűz élet tündöklött eö bennek
A ki legh inkább tetczett az Istennek,
kiért Szent Dolgok nékik jelentettek,
által értettek.

Hogy Géza Herczegh a váczai mezőben
Salamon királt ő meg győzte szípen
A szent korona titetett feieben,
Géza Herczegnek.

Ki tette oda aztt senki nem tutta
De a Szent László testi szemmel látta,
hogy Angyal volt az ki feieben nyomta,
néki királságra.

Az után azon mezőn hogy vadásztak,
Géza Lászlóval azon tanácskoddak
egy szép Templomott a Boldog Aszonnak,
hol rakassanak.

Nagy viletlenül egy szarvas elő jött
Egy Templom helett nyomával meg jedzett,
vadászok előtt sűrő erdőben meutt,
rejteekben enyiszett

Ez a nagy szarvas sokaktul láttatott,
De csak Szent László tudta hogy Angyal volt,
Kitt az Ur Isten a vigre bocsátott,
Templomrul jelt adott.

Azon szent helyen Géza Szent Lászlóval
Egy nagy Templomott rakattak klastrommal,
mely Váczi templom nagy erős munkával
mostan is fen áll.

Idő jártával Géza hogy meg hala
Magyar királyság Szent Lászlóra szálla
kiben szerencsés, győzödelmes vala
Szent életű vala

Istennek hozzá való nagy jó titin
Mint Géza Herczeg eö is elmilkedvin
hogy egy Templomot mi helyen ipicsen
királyi kölcsigen.

Itt hiányzik egy levél s vele a himnusznak közel a fele.
Vége a következő lapon van, ahová azonban már csak egy
versszaknak a töredéke jutott:

..... ban
ki tived szüntelen dicsir Menyországban
nyerd meg nekünk Magyaroknak
hogy országunk boldogüllyon
oh Szent László király. Amen.

Közkönyvtárainkban több másolatban meglevő kézirat a
*Szent Clara Szerzetében Élő Apáczáknak Regulájok ... Magyarúl
iratott MDCV. esztendőben.* A pécsi példány (O. II. 5.) negyed-
rétben, hártýára van írva, szép, nyomtatást utánzó betűkkel, de már
késői másolat, 1774-ből való.

A protestáns egyháztörténetre nézve van érdekessége a
X. XI. 26. számú kéziratnak, melynek czíme: Prototollum ecclesiae
articularis Rhetensis.¹ Anno 1701. Negyedréti papirkézirat, nem
sok, de érdekes bejegyzésekkel, a melyek némi megszakítással
1715-ig folynak. Három év kimaradt; mint a feljegyzésekből
olvassuk (6^a l.): »mivel mind 1707—1708 és 1709-dik Eszten-

¹ Réte, Pozsony vármegyében.

dőknek el folyásában nállunk szenvedett s lakott praedikatorunk T. Kis-Ari András uram keziben ez könyv nem lehetett s sok veszedelem futás és egyéb nyomorúság miatt, az eő kegyelme ideiben lött dolgok nincsennek meg írva e könyvben.«

A kötet végén az iskola anyakönyve következik az 1701—1717 közötti évekből.

A figyelemre méltó adatok közül itt csak egy könyvészeti érdekűt említek meg. Ez mindjárt az elején olvasható s így szól:

1701. die 26. Maji. Vettünk egy Öreg Graduált négy forinton.

Ma az Öreg Graduál ára (nyilvánvaló, hogy a *Geleji*-féle értetik) legalább ötvenszer ennyi lenne.

Ugyancsak protestáns érdekű a következő XVIII. századi kézirat is:

Matrix ecclesiarum in Senioratu Comaromiensi existentium in qua continetur descriptio dominorum terrestrium, in quorum possessionibus ecclesiae nostrae constitutae sunt.

Benne a kurátorok számadásai aláírásaikkal és pecséteikkel hitelesítve. Végén nevezetes feljegyzések a protestáns templomok pusztulásáról.

Ezzel szoros kapcsolatban áll egy kötet, melynek magvát ugyan nyomtatvány képezi, de a melyhez ismét a komáromi prot. egyházkerületet érdeklő kézirat van kötve.¹

A nyomtatvány, a komjáti kánonok, a Régi Magyar könyvtár második részének 438. száma alatt van leírva, de ezt a példányát *Szabó* Károly nem ismerte. Pontos czíme: Canones | Ecclesiastici, | in | quinque | classes di | sributi | Quibus Ecclesiae Helveticam Confessionem amplexae | in comitatibus, Mosonien Posonien Comaromien Nitrien Barsien Honten | & Neogradien & finitimis | Praesidiis, à Superio- | ribus reguntur. | Editi | Communi suffragio Ministrorum DEI | in Synodo Comiathina congregato- | rum Anno 1623. die 13 | Septembris. | PAPAE | Typis Matthaei Bernhardi, | Anno MDC XXV Salutis. 4° 48 levél.

Szép példány, igen nagy lapszélekkel; egykor a komáromi egyházé volt. Elejére néhány lap van kötve a XVIII. sz. elejéről való jegyzetekkel. Részben egyházbjogi tartalmuak, de sok érdekes

¹ Könyvtári jelzet nélkül.

másféle adat is van köztük. Ilyen például: *Anno 1713. die 2. aprilis. Puncta seu Chistianè vivendi Regula, jam in Sacra Superintendentia Comaromiensi receptae nunc vero in rationem Gregis Christi idiomate Hungarico ad observandum exhibitae.* Igen érdekesek: Classis 1. de Quinque senioribus 2^a de ministris 3^a de Grege Christi. 4° de Ludimagistris. 5^a de Praesbyteris, 6^a Regulae Generales. etc. A könyv szélei is sűrűn tele vannak írva jegyzetekkel. A kötet végén újjnyi vastag kézirat van: *Antonii Archiepiscopi Florentini olim sacri palatii apostolici causarum auditoris regulae iuris.* XVII. századi írás, körülbelül a nyomtatványval egy időből való.

A könyvtár anabaptista kézírataiból, bár értesülesem szerint többnek is kell lenni, csak egyet láttam. Ennek czíme, vörössel és sárgával festett keretben: *Geschicht Buech der Martterer Christij. Welche zu disser unszerer Zeit in allen ortten Teüscher Landen: Umb des glaubens willen: Durch feuer, wasser un(d) schwertt Hin gericht worde(n) . . . stb.* A tulsó oldalon hasonló díszes keretben szentírásbeli idézetek, a keret körül: . . . *Dreller Buech Binder.* 4-rét papíron, 10, 158 és 35 levél, az utolsó részt kivéve ugyanazon XVII. századi kéz tiszta és olvasható írása. Tartalma a szokásos; elől névmutató a martirokról, keresztnéveik szerint aztán az 1622-ik évig menő feljegyzések az üldöztetésekről. Az utolsó részben versek; a 158. sztt levélen levő előtt ezen felírás: *Ein anders Laedt im Thon: Am Freitag vor Sandt Vlrichh tag, Da man das Kreiz am himel sach.* Összesen 104 versszak; a lapszéleken felül végig a *Hänsel Schmidt* név, talán a szerzőé. Utánna: *Etliche schöne Lieder, gemacht durch unsern Lieben brueder Hainsel Räffler oder Schmidt zu Aach in Niderlandt, Den man auch alda gericht hat.* Egykorú bőrkötésben, Klimó püspök könyvjelzőjével.

Tekintélyes sorozatot alkotnak *Koller* Józsefnek, a néhai nagyprépostnak jegyzetei, másolatai, a melyeket kevés kivétellel felhasználta a *Historia episcopatus Quinqueecclesiarum* nyolcz kötetében. Van azután, mint már fentebb említettem, több keleti kódexsz, közöttük — állítólag — tartalmilag érdekesek is.

A könyvtár nyomtatványai között 1711 előtti magyar munka kevés van, ellenben idegen nyelvű hazai nyomtatvány sűrűn található. Ezeket *Szabó* Károly is felsorolja, kivéven a két legrit-

kábat, *Pesti* Gábor *Novum Testamentumát* (Bécs, 1536.), a melyből a könyvtár O. IX. 25. sz. alatt egy csonka példányt őriz és *Manlius* János egyik rendkívül becses nyomtatványát, melyet a Régi Magyar Könyvtár tudós szerkesztője egyáltalán nem ismert. Ennek pontos czíme így hangzik:

Postilla | Na Vsze leto | po nedelne | znouich szpravlena szlouens- | kim izeikom. | Po | Antolu Vramcze Se: | P: Doctore i Czirkue Varasdinszke | P. | Psalmo. 118. | Domine gressus meos dirige. | Stampano v Szlobodnom | Kralieum Varassu Varasine. | M.D. LXXXVI. (A czím, *Manlius* magyar nyelvű nyomtatványairól is ismeretes, négy sarkán a négy evangélista jelvényével díszített fametszeti keretben.) Az utolsó oldalon a következő kolofon van: *Stampano v Szlobodnom Kralevom Varasv | Varasine po Juane Manliuse. | M.D. LXXXVI.* Negyedré, 4 számozatlan és 238 sztt levél. A munkát latin nyelvű, *Heressinczi* Péter zágrábi püspökhöz intézett ajánló levél nyitja meg.

A külföldi nyomtatványok között nem sok említésre méltót láttam. Azt az 1466-iki hártýára nyomtatott bibliát, a melyet a régibb ismertetők említenek, nem találtam meg; érdekesebb ősnomtatvány egyáltalán nem került a kezembe. Az újabbak között kétségkívül legbecsesebb egy 1717-ből való sinai nyomtatvány, a jezsuita miszionariusoknak (hihetőleg) kantoni rendházából. Az V. IV. 11. sz. a. igtatott kis ivrétű kötet czíme ez: *Informatio pro veritate contra iniquorum famam sparsam per Sinas cum calumnia in P. P. Soc. IESV, & detrimento missionis. Communicata Missionariis in Imperio Sinensi. Anno 1717.* A munka sinai selyempapírra van nyomtatva, úgy, a mint általában a sinai nyomtatványok szoktak lenni, csupán az erősen átlátszó papír egyik oldalára. Két-két levél oly módon függ össze, hogy üres felük belülré esik s így az olvasásnál nem zavaró. Van pedig az egész mű *lapnagyságú fatáblákról nyomtatva*, a közönséges szöveg álló, a benne levő oklevelek a folyóírást utánzó, dűlt betűkkel. Mekkora munka volt a 190 oldalt tetszetősen és hibátlanul fába metszeni, elképzelní is alig lehet. Az egész eredeti, barna papirosborítékba van fűzve s ugyanígyen tokban van elhelyezve.

Még a látott régi bejegyzések közül néhány mutatvány.

Temesvári Felbárt Stellariuma Hagenauban, 1509-ban nyomott negyedréti kiadásának itt levő példányában (jelzete *U. VI. 18.*) egész sereg érdekes bejegyzés van. Czimlapján régi tulajdonosok nevei; így a XVI. sz. elejéről való irással ez: *Hunc librum dedit fratri Georgio de Chozthanycza frater Gregorius de Seblee, cuius animam Deus teneat.* Alatta XVII. századi irással: *Domus professae Societatis JESV Vienna.*

Az előlevélen a szerzetesek halála napjai bejegyezve; köztük *1558 18. Julii. Sartor Ambrus frater, 1516. 16. octobris Johannes Chyapo de Koromzo, Jaurini.*

A XL. lapon a szöveg ezen pontjához (*Pelbárt* egy idézete.) »Bernardus: O felix Maria data est tibi omnis potestas in celo et in terra: ut quidquid volueris valeas efficere.« egy a XVI. sz. derekáról való kéz hozzá írta: *Szent Bernard ha the dolgod ez hazucz bestie híres kuruafia uol (?), hitetlen es eretnek ember.*

Az utolsó (üres) oldalon a XVI. sz. derekáról.

Contra caducum morbum (= dögvész) medicina.

Az veres hagymát nyjerssen teord megh, ved vjzet es az korssagos embert nyjkor az korsag lelj, teolt az zajyaba.

Masyk analis jobb.

Az tekeneos bekanak az majajath (igy!) vegyed, azald meg, terd meg, fejer borba ad meg innya az korssagos embernek.

X./X. 28. szám alatt negyedréti deszkatáblás gyűjtélék-kötet van; tartalmát a XVI. század első két tizedében kiadott s Rómában nyomtatott pápai bullák és zsinati beszédek teszik. Hátsó borítéklapján ezen feljegyzés:

Franciscus de Zannis Venetus dum estiuos estus Waradini 1536 anno salutis uitare cuperet successiuus horis totum hoc opusculum perlegit.

Az elsőnek kötött »Bulla intimationis generalis Concilii apud Lateranum per S. d. n. Julium Papam II. edita cimlapján: *Collegii Poson. Catalogo inscriptus. Anno 1648.* — Továbbá *Collegii Soc. IESV Posonii 1708.*

Coelius Pannonius. Collectanea in sacram apocalypsin b. Joannis apostoli . . . Venetiis, 1547. Czimpján, félig levágva: *Zacharias Moshoczj Protonotarius . . . Comes palatinus . . . Canonicus Nitriensis. 1568. Emi Viennae . . . A XVI. század ezen*

kiváló könyvgyűjtőnek legtöbb kötete a budapesti egyetemi könyvtárba jutott, azonban alig van régibb hazai könyvtár, a melyben ne találkoznék tőle származó egy-két darab.

* * *

E szerény mutatványok szolgáljanak kedvgerjesztőül azoknak, a kiknek alkalmuk nyílik a pécsi könyvtárban búvárkodni. Könyveiben a bibliografus és az irodalombarát, szép oklevélgyűjteményében (melyről itt most nem is teszünk említést) s nagyszámú másolataiban a történetíró és a diplomatikus még érdekes adatokat lelhet: benne töltött ideje senkinek sem vesz kárba.
